

expertise. We moeten de moed hebben de snelheid, schaal en strategische impact te leveren die dit nieuwe geopolitieke tijdperk vereist.

Geopolitieke branden woeden – in Oekraïne en het Midden-Oosten. De administratie in de VS heeft haar standpunten over de Europese Unie niet onder stoelen of banken gestoken, onder andere door het uiteenvallen van de Europese Unie te bepleiten, lokale rechts-extremisten te omarmen, precisiebombardementen op het effectief voortbestaan van de NAVO te verrichten, Denemarken te bedreigen vanwege Groenland en door handelspartners flagrant illegale, unilaterale tarieven op te leggen. China gaat ondertussen rustig verder met handelsexpansie ondersteund door staatssubsidies, die vele sectoren van de Europese economie bedreigen. En Rusland bedreigt de veiligheid aan de grens van ons continent iedere dag.

Willen we onze veiligheid en wereldwijde concurrentiepositie behouden en verstevigen, dan komt het nu neer op onwrikbare interne solidariteit, bescherming van democratische waarborgen, het aanscherpen van ons eigen doel en politieke visie en leiderschap. We staan hierin gelukkig niet alleen. Gelijkgestemde democratische landen als het Verenigd Koninkrijk, Zwitserland, Noorwegen, IJsland, de kandidaat-landen maar ook bijvoorbeeld Canada zijn meer dan ooit bereid meer intensief samen te werken op alle denkbare terreinen. We hebben immers veel meer gemeenschappelijk met deze landen dan met onze tegenstanders. Gelukkig is ook de democratie in Hongarije recent teruggeveerd. Verdere democratische rot en afpersing van andere lidstaten door toedoen van corrupte demagogen die een open lijn onderhielden met het terreurbewind in Rusland en duistere krachten in de VS kon gelukkig nog tijdig gestopt.

De transitiekosten zijn hoog

De geopolitieke situatie blijft echter grote onzekerheden geven. De transitiekosten waar we voor staan zijn hoog. Het winnen van cruciale mineralen zoals zeldzame aardmetalen buiten China, het bouwen van chipfabrieken en datacenters en het ontwikkelen van eigen kunstmatige intelligentie in Europa kost tijd en geld. Elke stap richting zelfvoorziening betekent, in ieder geval tijdelijk, het opgeven van de wereldwijde schaalvoordelen die de kosten decennialang laag hielden. Enkel banken,

bedrijven en overheden kunnen deze transitiekosten niet dragen.

Decennialang joeg ons kapitaal, met name van pensioenfondsen, wereldwijd op rendement. Maar er is te lichtvaardig beoordeeld of ook Nederlanders zelf voldoende van de investeringen als zodanig profiteren. Als een markt goed werkt stroomt het kapitaal naar de beste kansen. Maar dat betekent niet dat Nederland en Europa niet meer kunnen doen om kapitaal naar onze eigen groei te kanaliseren. Die ambitie staat op papier, maar de wil om de randvoorwaarden voor succes te scheppen ontbreekt in de praktijk. Dat komt voort uit politiek-bestuurlijk onvermogen om – zoals dat in Taiwan en Singapore wel gebeurt – als land of continent strategisch-economische besluiten te nemen die op termijn renderen. Daar is naast een competent bestuur ook politieke stabiliteit voor nodig.

(i) Transitie naar kunstmatige intelligentie (AI)

Investeringen zijn nodig om belangrijke transitie in de economie en samenleving te kunnen realiseren. Het is zeer waarschijnlijk dat AI daarbij een grote ontwrichting zal geven. Het kan een enorme waarde creëren die in eerste instantie rechtstreeks ten goede zal komen aan de bedrijven die ze ontwikkelen en implementeren, en aan de investeerders die erin investeren. Dat zien we in de koersen verwerkt. Nederland en Europa ontkomen niet aan deze ontwrichting, maar we investeren zelf hierin te weinig op ons eigen continent.

Door de achterstand qua ontwikkeling in Europa laten we kansen liggen, beperken we onze strategische autonomie en worden we in steeds grotere mate afhankelijk van minder Europees-gezinde jurisdicties en actoren. In steeds meer sectoren zien we dat toonaangevende bedrijven steeds verder vooruitlopen, terwijl andere moeite hebben om bij te blijven. Schaalvergroting wordt beloond en de *winner takes all*-premissie maakt dat er wordt geïnvesteerd als nooit tevoren.

De bedrijven met de data, infrastructuur en het kapitaal om AI op grote schaal in te zetten, zullen daar onevenredig van profiteren. Marktleaderschap verschuift met technologische veranderingen. De bredere vraag is wie meeprofiteert van de winst. Wanneer de marktkapitalisatie stijgt, maar het eigendom beperkt blijft, kan welvaart